

чистоті — 7.78 г, діаметр — 26.5 мм, тираж — до 10000 штук. Гурт монети, яка має форму дев'ятикутника, — гладкий.

На аверсі розміщено: вгорі малий Державний герб України, написи — **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (вгорі півколом), номінал — **ДВІ ГРИВНІ** (внизу); стилізовану композицію — на тлі зоряного неба зображення знаків зодіаку, під якими на Місяці солодко спить дитина; рік карбування монети — **2014** та логотип Монетного двору Національного банку України (праворуч), зазначено метал, його пробу та масу дорогоцінного металу в чистоті — **Ag 925 / 7.78** (ліворуч).

На реверсі зображено стилізовану композицію — ліворуч на матовому тлі символ знака зодіаку Лев, у центрі на траві — левенятко, вгорі напис — **ЛЕВЕНЯТКО**.

Художник — Наталія Фандікова.

Скульптор — Святослав Іваненко.

Пам'ятна монета номіналом 2 гривні “Левенятко” є дійсним платіжним засобом України та обов'язкова до приймання без будь-яких обмежень за її номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Полемічні нотатки/

Українська інтелектуальна еліта як рушій на шляху до європейських цінностей

Ukrainian intellectual elite as a mover on the way to European values

“Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей” – така традиційна тема Міжнародних філософсько-економічних читань, які вже всьоме відбулися у Львівському інституті банківської справи Університету банківської справи НБУ. У цьому форумі, що має міждисциплінарний характер, беруть участь провідні дослідники в галузях економічних, філософських, соціологічних, політичних, педагогічних, історичних, юридичних, філологічних, технічних наук та з державного управління. Цьогоріч обговорювалися тенденції та перспективи європейської інтеграції України в аспекті співвідношення економічних і соціально-гуманітарних вимірів модернізації українського суспільства.

The Lviv Institute of Banking of the NBU University of Banking held the International philosophical and economic meeting for the seventh time. “Philosophy of the financial civilization: a man in the money world” was the traditional theme of the meeting. Leading researchers in economic, philosophical, sociological, political, pedagogic, historical, legal, philological, and technical sciences and in public management took part in the interdisciplinary forum. The forum participants discussed trends and prospects of Ukraine’s European integration in the context of correlation of economic and social and humanitarian dimensions of modernization of the Ukrainian society.

Україна переживає переломний час — час великих сподівань і ве-

ликих викликів. Це не могло не позначитися і на тематиці та загальній атмосфері VII Міжнародних філософсько-економічних читань. Як зазначила, відкриваючи читання, ректор Університету банківської справи НБУ **Тамара Смовженко**, зовсім не випадково центральними темами обговорення обрано дві взаємопов'язані проблеми, що перебувають у центрі складних процесів у сучасній Україні. Перша з них — аксіологічна дилема розвитку: Європа цінностей чи суперництва? Друга тема — роль і місце вітчизняної інтелектуальної еліти в економічній і соціальній модернізації українського суспільства.

Ключову доповідь з проблем євроінтеграції ініціював і виніс на обговорення доктор економічних наук, професор Вищої школи банківництва в м. Познані (Республіка Польща) **Юзеф Габер**. Як почесний член Українського філософсько-економічного наукового товариства і фахівець, добре обізнаний із ситуацією в Європейському Союзі, професор проаналізував євроінтеграційні перспективи України, поглянувши на проблему через призму цінностей та суперництва.

Європа цінностей стала основою створення сучасного Європейського Союзу, нагадав доповідач. Йдеться

Тамара Смовженко відкриває цьогорічні Філософсько-економічні читання.

про християнсько-демократичні цінності, у центрі яких — людина. На початку шляху до європейської інтеграції, коли світ після Другої світової війни був біполярним, чітко розділеним на Схід і Захід, Європа особливо потребувала таких цінностей, як взаємна довіра, солідарність, права людини, свобода і право на розвиток, співпраця, повага до національних культур. До числа найважливіших цінностей, якими зазвичай називають мир і безпеку, професор Габер додає ще й довіру, зокрема довіру до принципів міжнародного права. На жаль, у XXI столітті ми спостерігаємо дуже тривожну тенденцію нехтування міжнародним правом як основою міжнародного порядку, а отже, цінністю безпеки як умовою не лише для виживання окремих осіб або груп, а в першу чергу їхнього розвитку, зауважив він. Європа солідарності змогла реалізувати амбітну мету — створила спільний ринок, що, на переконання доповідача, є найважливішим досягненням європейської інтеграції. Адже ніщо не було таким привабливим для людей, як чотири свободи ринку, а саме: свобода вільного руху товарів, капіталів, послуг і людей. До речі, професор висловив думку, що саме відсутність гарантій для громадян України стосовно надання їм свободи пересування в рамках Європейського Союзу було однією з причин виникнення протестного Євромайдану та подальшої ескалації подій.

Куди ж тепер поділися європейські цінності? З початком фінансово-економічної кризи на перший план вийшли прагматичні інтереси: суперництво, конкуренція, прагнення до переваг — і не лише у сфері економіки. Інтереси виявилися важливішими за солідарність, констатував учений. Це небезпечне явище, тому що інтереси чітко пов'язані з певною ситуацією: якщо інтереси сторін стають несумісними, колишній союзник перестає ним бути, натомість відносини із суперником можуть виявитися важливішими за попередні заяви. Найпотужніші країни ЄС, такі як Німеччина, Франція чи Великобританія, проголошують різні декларації, наприклад, про запровадження санкцій проти Росії, але вони не справляють значного впливу, тому що ці країни мають власні інтереси з Росією, зокрема у газовій сфері. Інтереси лежать в основі мінливої позиції щодо розширення ЄС на схід, ставлення до

свободи пересування тощо. “Загалом така цінність, як свобода, зазнає суттєвої трансформації, нових витончених форм і методів обмеження під гаслом політкоректності”, — зауважив Юзеф Габер.

Нині світ знову розділений, але він значно складніший, багатоплярний, на його полюсах — гегемони: США, Китай, Росія, а також Європейський Союз, який рухається шляхом перетворення на глобально-гравця, в напрямі реалізації концепції трансформації з міжнародної організації у супердержаву, побудовану на принципах федерації. Незважаючи на внутрішню конкуренцію, існування Європи “двох швидкостей” із високорозвинутих і слабких країн, усе більше з'являється наддержавних органів ЄС, суверенітет як атрибут окремих держав, по суті, залишився в минулому, європейське право має пріоритет перед національним законодавством тощо. Там, де є зіткнення інтересів гегемонів, неминуче виникає конфлікт. Події, пов'язані з відкладенням у часі підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, чітко вказують на гегемонічний характер цього конфлікту.

Відхід від цінностей послаблює Європу, вважає професор із Польщі. Водночас він висловив тверде переконання в тому, що Європейський Союз ще має шанси відродити базові цінності, які свого часу були рушійною силою його становлення і розвитку. Для цього Європа потребує цілісного стратегічного бачення єдності в континентальному, а не лише політичному вимірі, брак якого є виявом слабкості міжнародної та безпекової політики Євросоюзу в протистоянні з іншими світовими гегемонами, зазначив Юзеф Габер.

Учасникам читань цікаво було почути міркування традиційного опонента, доктора економічних наук, професора, президента Академії філософії господарства, керівника Центру суспільних наук Московського державного університету ім. М.Ломоносова Юрія Осипова. Однак він, як і решта запрошених учасників із Росії, на конференцію не прибули.

Натомість органічним доповненням погляду “зовні” на євроінтеграцію стала друга, не менш важлива тема: *роль і місце вітчизняної інтелектуальної еліти в економічній і соціальній модернізації українського суспільства*. Цю проблему було порушено

Юзеф Габер передав кілька примірників своєї монографії для бібліотеки Університету банківської справи НБУ.

під час круглого столу “Інтелектуали — мораль — влада в контекстах європейської інтеграції України”. Погодьтеся, синергія цих трьох складових важлива для України як з огляду на євроінтеграцію, так і для об'єднання нині штучно розділеної країни. Модератором круглого столу виступив доктор філософських наук, професор Національного університету “Киево-Могилянська академія”, президент Філософського фонду України, головний редактор журналу “Філософська думка”, провідний науковий співробітник Інституту філософії імені Г.Сковороди НАН України **Сергій Пролеєв**. Він започаткував відкриту дискусію довкола можливостей інтелектуального самовираження, реалізації потуги українських науковців у нових умовах світової трансформації.

А розпочав з того, що у світі загалом і в Україні зокрема останнім часом спостерігаються кардинальні зміни режимів існування та мислення, відбувається суттєва трансформація світового порядку. Такий стан змін супроводжується не лише новими викликами, на які світ поки що реагує безпорадністю і браком чіткої протидії, а, на переконання вченого, ще й відкриває перед інтелектуалами нові можливості. Історія свідчить, що саме кризові часи є особливо плідними для інтелектуалів. Не втратити такого унікального шансу, оперативного і продуктивного відгукнутися на запити сьогодення — у цьому полягає відповідальність і моральність науковців-інтелектуалів. Чи готова до цього академічна наука, а ще біль-

ше — університети як науково-освітні центри, основні рушії “суспільства знань”? Наскільки тотожні в нинішніх умовах поняття “знання” та “освіченість”, чи не відірвані вони від дійсності, чи в змозі вони спрямовувати і супроводжувати реальний поступ людства?

Головну проблему існування українського інтелектуала та результатів його праці Сергій Пролеєв вбачає у незатребуваності суспільством так званої “автономії розуму” — самодостатньої значущості раціонального мислення в усіх можливих сферах життєдіяльності. В Україні на інтелектуалів та їхні праці не зважає влада, ними нехтує бізнес, навіть школа без них цілком обходиться. На даному етапі можна говорити лише про усвідомлення потреби становлення такої цінності, як інтелект, розум, мислення. Нинішнє світоглядне, геополітичне “перезавантаження” українського суспільства дає шанс і можливість такої ж зміни режиму інтелектуальної праці на засадах інноваційності і креативності.

Гарячий відгук аудиторії викликали тези про необхідність суттєвих інституційних змін в університетах, впровадження їхньої реальної автономії, що стане запорукою ефективною трансформації та інтелектуального оновлення решти галузей суспільного життя. Учасники дискусії в контексті реформування університетів наголошували на фінансово-кошторисних проблемах університетської науки, необхідності наділення широкими самоврядними правами та повноваженнями педагогічно-студентської громади, поліпшення її взаємодії з адміністрацією, а також дискутували про мотивацію, готовність сторін брати на себе відповідальність і провадити реформи, аналізували організаційну специфіку європейських університетів, зокрема польських.

Кандидат політичних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін Львівського інституту банківської справи УБС НБУ **Ігор Бегай** повернувся до заявленої теми круглого столу “Інтелектуали — мораль — влада в контекстах європейської інтеграції України” і висловив кілька тез. Зокрема, він нагадав слова Н.Макіавеллі, що мораль і політика (тобто влада) несумісні. Водночас навів зразки суто української історичної традиції, починаючи від Володимира Великого, Івана Вишенського, статутів і полі-

тичних програм Кирило-Мефодіївського братства, де мораль ставилася попереду політики і влади й стверджувалося, що будь-який правитель має бути моральним. А як узгодити європейські цінності зі збереженням національно-культурної ідентичності? Ігор Бегай висловився за проведення реєстру українського інтелектуального потенціалу та нашої інтелектуальної спадщини з минулого до сьогодення, вирішити де-факто і де-юре проблеми захисту інтелектуальної власності, реформувати систему підготовки наукових кадрів.

Кандидат економічних наук, доцент Київського національного економічного університету ім. В.Гетьмана **Тамара Панфілова** звернула увагу на жалюгідне фінансування науки державою, водночас, на її думку, для вченого головне не гроші, а моральне задоволення від самореалізації, що підтверджує високу моральність вітчизняних інтелектуалів. Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін Львівського інституту банківської справи УБС НБУ **Зінаїда Гіперс** провела паралель між громадською освітньо-виховною діяльністю товариств “Прогресивізм” і “Рідна школа” в XIX—XX століттях та проектом підвищення фінансової грамотності населення, сподвижниками якого в XXI столітті виступили Університет банківської справи і Національний банк України, своєрідним сучасним зразком виходу інтелектуалів-науковців з академічного “кокону” до широкої громадськості з просвітницькою місією. Кандидат філософських наук **Оксана Кожем’якіна** з Черкаського державного технологічного університету загострила увагу присутніх на питанні функціональної значущості, затребуваності інтелектуалів, їхніх праць та розробок з боку представників політичної влади, готовності до них дослухатися. Конформізм або вільнодумство, пряма залежність від влади чи загроза покарання — це лише деякі моделі та чинники взаємин інтелектуалів і влади, наведені учасниками дискусії.

Сергій Пролеєв із цього приводу нагадав слова англійського філософа Френсіса Бекона, що знання — це сила. Інтелектуали, орієнтуючись на європейські цінності, мають усвідомити, що розум є самодостатньою владою, відповідно бути ангажованими в суспільне життя, медіапросвіт, артикулювати те, з чим будуть

змушені рахуватися носії влади. Поки ж інтелектуали почуватимуться обслугою поважних можновладців, — такими вони й залишатимуться. Позиція пасивного очікування оптимальних умов приречена на поразку, наголосив Сергій Пролеєв.

У доповідях, озвучених на пленарному та секційних засіданнях, порушувалася ціла низка економічних і гуманітарних проблем сучасної цивілізації. Зокрема, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та менеджменту Черкаського інституту банківської справи УБС НБУ **Роберт Пустовійт** проаналізував сутність соціально-економічної ефективності, теоретичну генезу цієї категорії, методологію її вимірювання й оцінки, відмінність понять “ефективність” і “продуктивність” та навів перелік завдань, системне вирішення яких забезпечить удосконалення соціально-економічної ефективності в Україні, сприятиме створенню відповідного етичного контексту з урахуванням трансформаційних реалій та подій, що відбуваються у глобалізованій економіці. Доктор економічних наук, професор Харківського національного економічного університету ім. С.Кузнеця **Володимир Липов** простежив змістовні характеристики інститутів ринку і грошей у контексті впливу на господарську діяльність таких соціальних орієнтацій національних ціннісних систем, як індивідуалізм (у країнах ринкового капіталізму) або корпоративізм (у країнах соціально-демократичного капіталізму).

До VII Міжнародних філософсько-економічних читань “Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей” було видано збірник наукових праць, у якому представлено результати міждисциплінарних досліджень членів Українського філософсько-економічного наукового товариства з Києва, Львова, Черкас, Донецька, Харкова, Одеси, Івано-Франківська, Дрогобича та інших міст. Ці праці, стали важливим внеском у вивчення соціальної природи сучасних грошей та фінансової цивілізації.

Юрій Матвійчук,

Yurii Matviichuk,

“Вісник Національного банку України”.
«Herald of the National Bank of Ukraine».

Фото Олександра Іващенко.

Photos by Oleksandr Ivashchenko.